

מרכי מסכת שבת פרק יציאות השבת (1A)

דף יא [רמז רכח] כתב רבינו מאיר איני יודע איסור גמור להשתמש בעליה שע"ג בהכ"נ כמו ("שכתב ר"י") [שכתבתם] דאפילו גגין ועליות דעזרה לא נתקדשו. מיהו יש ליהזר מלהשתמש שם תשמיש (קבוע) של גנאי כגון לשכב שם מדאמרינן פרק קמא דשבת כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת סופה ליחרב ה"מ בבתיים אבל בקשקושי ואברורי לית לן בה משום דלא משתמשי על גבן ושמא דמי לעליות היכל שנתקדשו דמקדש מעט שלנו יש לנהוג בו קדושה קצת מעין קדושת היכל דעליות היכל נתקדשו כדאמרינן פרק כיצד צולין [פסחים דף פו א] ואפילו עליות עזרה דלא נתקדשו כקדושת עזרה גופה מ"מ אין נוהגין בהו מנהג בדיון

תלמוד בבלי מסכת שבת דף יא עמוד א (1B)

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לטוף חרבה, שנאמר ועזרא ט+ לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו. והני מילי - בבתיים אבל בקשקושי ואברורי - לית לן בה.

[ספר יראים סימן תט [דפוס ישן - שכד (2)

מצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בת"כ והשימותי את מקדשיכם מקדש מקדשי מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמרי' במגילה פרק אחרון ואהי לכם למקדש מעט בארצות אשר הדחתים שם ואמר שמואל בר רב יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות [שבבבל] למדנו כשאמרה תורה את מקדשי תיראו שבת כנסיות ובתי מדרשות בכלל

בבלי ירושלמי
מרכי מסכת שבת
פרק קמא

מ"מ דוקא בבית העשוי לדירה אבל בירניות ומגדלים העשויים לחזוק העיר או הבית ולבצור חומה והם הנקראים קושקי ואברורי אין בזה מניעה כלל וכן הדין בשסבת הגבהתו אינה דרר שררה אלא להרבות בדעורן ועליות רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יא הלכה ב כשבונים בית הכנסת אין בונים אותה אלא ג בגבהה של עיר שנאמר בראש הומיות תקרא, ומגביהין אותה עד שתהא גבוהה מכל הצרות העיר שנאמר ולרומם את בית אלהינו שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא דמי ט"ו, ר"ל דאין האחד כושקושי שאינו קבוע דנאמר שנתקדשו כגון עליות היכל: (1) אחר

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף יא עמוד א (4A)

ומ"מ דוקא בבית העשוי לדירה אבל בירניות ומגדלים העשויים לחזוק העיר או הבית ולבצור חומה והם הנקראים קושקי ואברורי אין בזה מניעה כלל וכן הדין בשסבת הגבהתו אינה דרר שררה אלא להרבות בדעורן ועליות

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יא הלכה ב (4B)

כשבונים בית הכנסת אין בונים אותה אלא ג בגבהה של עיר שנאמר בראש הומיות תקרא, ומגביהין אותה עד שתהא גבוהה מכל הצרות העיר שנאמר ולרומם את בית אלהינו

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא (5A)

יש ליהזר מלהשתמש בעליה שעל גבי ב"ה (לט) תשמיש קבוע של גנאי, כגון לשכב שם; ושאר תשמישים * (מ) יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. הגה: טז וכל זה דוקא בב"ה קבוע, שנבנה מתחלה לכך, (מא) גדא אבל בית שיחודו לאחר שנבנה לבהכ"נ * יז מותר (מב) יח לשכב [טז] עליו (פסקי מהר"א

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף יב (5B)

יח לשכב עליו - ומכל מקום שומר נפשו ירחיק מזה [כ"ה] ה"כ' כו'. דומיא דהיכל שנבנה לכך

בית יוסף אורח חיים סימן קנד

9

כתב מהר"י נ' חביב ז"ל וכן בתים וחצרות וכו' נראה לי כי בתי כנסיות שאנו מתפללין בהם תוך החצרות במלכות תוגרמה הם דומים לזה מהטעם שאמרו חכמים ברחובה של עיר שאין בה משום קדושה דאקראי בעלמא היא וכל דירתנו בבתיהם ובחצריהם ובסירותם הכל דרך עראי בשכירות חודש או שנה ואין בהם קדושה וכל שכן שאין בהם מה שאמרו (שבת יא.) עיר שגגותיה גבוהים לסוף חרבה שהרי הרמב"ם כשהזכיר דין זה (תפלה פ"א ה"ב) אמר כשבנו בית הכנסת אין בונין אותה אלא בגבהה של עיר הרי שאמר כשבנו בית הכנסת שפירושו כאשר בונין אותה מתחלה בקבע ובזמנינו זה במלכות המזכר אין לנו רשות להזמין בית קבוע לשם בית הכנסת כל שכן שאין לנו רשות לבנותו ואנו צריכים להטמין עצמינו בבתי תחתית וקולה לא ישמע מפני הסכנה אם כן אפילו שיהיה בית דירה למעלה על הבית שאנו מתפללים בו כמנהג אין למחות ובלבד שיהגו בקה"ת בבתיים שלמעלה מבית תפלה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנ סעיף ב

10

הגה: ובשעת הדחק, או שיש מצות מלכות שאין רשאים לבנות בהכ"נ כדינו, מותר להתפלל בבית אע"פ שדרין בעליה (ז) על גביו, ובלבד שיהגו בעליה שעליו בקה"ת, כמו שיתבאר ס"ס קנ"א. (ב"י סימן קנ"ד בשם מהר"י בן חביב).

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן לב

11

א) בדבר המנין שרוצים לעשות להתפלל בחדר שעל גבו דר ישראל ועל גבי ישראל דר נגרי, וכו"ת אוסר מחמת דברי הט"ז או"ח סימן קנ"א שאם דבר טינף או עכו"ם מפסיק בין השמים אין התפילה יכולה לעלות, וכל עכו"ם יש לו ע"ז בביתו, והט"ז מדמה להא דסימונ"ה ביש הפסקו בינו ובין המקום שאומרים בו קדושה אם יש במקום ההפסק דבר טינף או עכו"ם אינו עונה עמהם. דאף דמחיצה של ברזל אינה מפסקת, אבל מקום שאסור להתפלל שם מפסיק, והוא הדין שמפסיק בין המנין לשמים, כנים דבריו (ב) האומנם שט"ז אוסר אפילו ישראל דר שם עם ביתו, ובזה שמעתי דלא נהיג כוותי' במקומות הגדולים, שאי אפשר להשיג מקום להתפלל אם יצטרכו לדקדק אלא יהי' בית דירה למעלה) אך באמת חילוק גדול ביניהם דבישראל דר עם ביתו אין חשש רק אם יתפלל בשעה ששמים שלום ביניהם למעלה, ואף בזה לכאורה אינו מובן, דמה טינף יש בתשמיש, רק שהם עצמם אסורים או לדבר דברי תורה משום נגיעות ערוה, אבל למה יחשב מקום שאינו ראוי להתפלל) ונראה דסברת הט"ז שהרי אסור לשמש בבית שיש שם ספרים וכל שכן שאסור בבית שמדברים שם דברי תורה, מכל מקום אינו אלא חשש בעלמא כנ"ל, אבל בית נכרי שכל נכרי יש לו ע"ז על שלחנו, וזה מפורש בש"ע שע"ז מפסקת, וכן ברין שהרי מרע"ה לא התפלל במצרים יען היתה מלאה גזולים, כל שכן בית שיש שם ע"ז, על כן דבריו נכונים וברורים

שערי תשובה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף יב

12

טז] עליו - עבה"ט ועיין בתשו' פאר הדור סימן ע"ד שאף שמתיר לישן בעליה שע"ג בה"כ אבל במקום שע"ג] ההיכל (ר"ל הארון ששם הס"ת) אסור לישן או להניח כלי מלאכתו שם

13

ש"ת להורות נתן או"ח סימן ט'

לכבדים אחר שנכנס דמוחל לשבט שליח מניח חייב שומר
נשאו ירחק רחב.

(יג) והנה כתב פאר הדור לכוונתם ז"ל (סימן פ"ד) כהן ח"ל, בעליה אשר על כבדים וזה לא אחד מסוכן על הכיכל אשר בו ספרי חורב המקודשים, אם מותר לזר כניה זכ, ואם חמלה לומר בגבל הבית אשר הוא על כבדים יכול לזר, אך כד אשר הוא מסוכן על הכיכל מכ דינו, ואם יכול לעשות מלאכתו אם לא, יורו מורה לזק ויבוא שכימה. תשובה, יכול לזר כניה אצל המקום אשר על הכיכל לא, ואינו יכול ליפן שם ואלא לכניה בני מלאכתו, אצל בשאר הבית ישנה כלינו, וכחב משה כ"ל, והוא נקרא בשמים (סי ק"ח סק"י). ומבואר דלמעלה מכבדים מותר בגל השמים ואפילו על גגו ורק למעלה מן הכיכל אסור, וכבר הזכרנו לעיל (לוח

ה) וראיתי שצ"ח אפי' כל (א"ת) סימן ט"ז) שביטל מהבית ואסור למשל לזר למעלה מכבדים עם ביתו, והוא על דעת טעם כי בשמחה כד ויפול נתי מקום שליט ראוי לפעול יפסק בית לזר בשמים שיש בו חשש סוף, ודבריו לא חזב כל דמסמך חזק אלא שיער ומשוי כמין שמתח בניהו בני ר"ל והוא נחב בני למעלה מכבדים, כנה חזק כבדים משה כה"ק השמים אלא כשהו זולת מן כבדים, ומש"כ כה"ק (פ"ר) דלף צ"ח ש"ת

14) לקט יושר חלק א (אורח חיים) עמוד לא ענין ב

במסכת תמיד בפ"ק במתני' מי שטבל יבא והפיסו פירשב"ם ובעזרה אי אפשר לפייס דאין לעמוד בעזרה בלא מצנפת. כדא' +יומא כ"ה ע"א+ הממונה בא ונטל המצנפת של אחד מהם ויודעין שממנו מתחיל הפייס א"נ כיון דהוו קיימו מסביב אי אפשר דהוו אחוריהם לבית עכ"ל. ואמר הגאון זצ"ל מכאן משמע שאין לעמוד בגילוי הראש בב"ה כיון שאמרי' שאין נכון לעמוד בעזרה בלא מצנפת +ושאלתי לו והא עומדים בבית המוקד ללא מצנפת+? והשיב לנו +לי+ ב"ה שלנו נקרא ביהמ"ק מעט והוי מקודש כמו עזרה דמקריב בתוכה. וגם אמר מכאן משמע שאין לעמוד שאחור /כשאחור/ שלו כנגד הארון הקדש, משום דארון הקדש דמי להיכל

15) צל"ח מסכת פסחים דף פו עמוד א

ולפי זה יפלא על רבינו הגדול שהשמיט שם בכל הפרק ולא הביא דין עליית ההיכל, ואדרבה סתם בהל' ז' שהגגים והעליות לא נתקדשו ולכן נלע"ד דבר חדש, והוא דעליות לא גרעי ממחילות, וכיון דבמחילות מסקינן לחלק בין פתוחות להעזרה לפתוחות להר הבית, גם בעליות אמרין דאם לולין פתוחות מהם להעזרה הם קדושים, ולפי זה שוב לא צריכנא לחלק בין עליות ההיכל לשאר עליות, וגם עליות ההיכל לא נתקדשה, ועליות קדשי קדשים ששנינו שחמורה מבית קדשי הקדשים, עליה זו שאני שהרי לולין היו פתוחים משם לבית קדשי הקדשים כמפורש בפ"ד ממס' מדות [משנה ה'], והובא לעיל דף כ"ו ע"א, ואם כן עליה זו היתה פתוחה לקדשי הקדשים ולכך היא קדושה, ואולי כך היה כל עליית ההיכל פתוח בלולין למטה להיכל. וכיון שפסק שם רבינו בהלכה ט' שהמחיצות הפתוחות להעזרה קודש, אם כן ק"ו בעליות.

15B) רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה כג

מקום שהיה בעלייה מכוון על קדש הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו, בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה

16A) שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן ל

ונ"ל מסברא דבהכ"נ דומה להיכל משום דעליות העזרה היו נבנים על השכות שתחתיהו שאינם מקום קרבן אלא מכשירי קרבן דעל המזבח החיצון לא היה גג ועליו, משא"כ גג ההיכל בנוי על מקום קרבן ובהכ"נ שלנו הוא מקום תפלת [ציבור] במקום תמידים ודומה טפי להיכל, והא דלא מייתי מרדכי ממתני' דפ' בני העיר [מגילה כ"ח ע"א] שאפילו בחורבנה אין שוטחים על גגה פירות, י"ל שם הוא גנאי גדול דגגותיהם הם בשופי ולא בשפוע ושטחו שם פירות לייבש בפרהסיא בגלוי הוה גנאי טפי, משא"כ גגותינו במדינתנו שהעליות מכוסות בגג צריך ואינו ראוי ליבש פירות אלא לשכיבה בצינעא מכוסה, וקמ"ל דאפ"ה אסור דומיא דהיכל, ובעזרה גופי' היה תשמיש של גנאי ובזיון אסור ובגמ' נמי סתם גגים קאמר דומיא דאקושי ואברורי ואפ"ה מוכח לאסור, כנ"ל פי המרדכי

16B) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כח עמוד א

ועוד אמר רבי יהודה: בית הכנסת שחרב אין מספדין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר +ויקרא כ"ו+ והשמותי את מקדשיכם - קדושתן אף כשהן שוממין.

17) שו"ת להוריות טתן אוה סימן ט'

כה) ודאייתי נשיות חיים (אריס פ"ו ל') שנתב דתפגרה מלאב דבכמים דומה להיכל משום דעליות כסודים ננו על כלטטת שתחיתין שאינן מקום קרבן אלא מחשבו קרבן, דעל מזבח החיטין לא היה גג ועליו, אכל נג סהיכל ננוי על מקום קרבן, ובהכנים שלנו הוא מקום תפלת גמקום חמדים דומה עמי להיכל טכיד. אולם דעת הלכת יושר (וכן דעת המחמקים שבמרדכי פ"ק דעזרה כוונת נריס דנרטי) דבכמים אין לו אלא קדושת העזרה, מלאב דתפלתם משום דלדרכה כיון דתפלת במקום חמדים תפלתם וברי טקדשת החמדים היתה נערה ולא צריכא ונטי טורח ברי לא מלינו קדושה בגמלת, ולף דקרייל דאורי סורה כערה וכמו

כ) ואף שהלכות בפסחים (פ"ו) כתב ולהכניס גם עליות הייכל לא נתקדשו טכרי כסתמא כתב דננין ועליות לא נתקדשו, אולם לענין עליות קודש הקדושים כתב הרמב"ם טבייל (פ"ו חזית הכזירה כ"ג) דמקום היה בעלית מכיון על קביק אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו כוונת, כרי נכדיל דעליות קביק נתקדשה, וסיל לברימנים דמקום היכל ככמים דעו כהיכל קביק שגם עליותו נתקדשה, אכל טאר מקדושת ככמים לא נתקדשה עליותו.

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף יב (18A)

לט) תשמיש קבוע וכו' - מלשון זה משמע דלשכב שם בדרך מקרה מותר [כא] דבדרך מקרה לא מקרי שכבה): תשמיש של גבאי:

מ) יש להסתפק - אם לדמותו לעליות העזרה דלא נתקדשו או כיון דבהכ"נ וביהמ"ד נקרא מקדש מעט יש לדמותו לעליות היכל דק"ל דנתקדשו בקדושת היכל. ולפי מה שכתב בש"ת בשם תשובת פאר הדור יש להקל חוץ ממקום שע"ג ההיכל [ר"ל הארון ששם מונח הס"ת] שם יש ליזהר שלא להשתמש שם:

מא) אבל בית שיחדו וכו' - ומה שמנהג העולם בעיירות ששוכרין בתי כנסיות לזמן בבתיים תחתיים ולמעלה מהן) בית דירה שמצוי שם תינוקות ודבר מאוס [כב] אפשר משום שהוא לזמן לא חיישינן לזה:

מב) לשכב עליו - ומ"מ שומר נפשו [כג] ירחק מהם [כד] ובפרט במקום שהוא נגד ההיכל):

אליה רבה סימן קנא (18B)

כג אבל בית שנבנה וכו' ומ"מ שומר נפשו ירחק מדבר זה. שכל מי שראיתי שעשה מדרש בבית אחד מבתי התחתיים והוא משתמש בבית שעל גבי המדרש, לא הצליחו, מהם ירדו מנכסיהם, מהם מתו, מהם לא זכו ליבנות [כנסת הגדולה הגהות ב"]:

ביאור הלכה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף יב (18C)

יש להסתפק - דע דכ"ז לענין להשתמש בתוך העליה שהוא חדר בפ"ע וגם לא מינוכר לכל אבל להשתמש על גג * ביהכ"נ כגון לשטוח עליו בגדים לייבש או פירות [במקום שהגגות שוות] שהוא מקום גלוי לכל פשיטא דאסור ומשנה שלמה היא [מגילה כ"ח] דאפילו בחורבנו אין שוטחין על גג פירות ולענין שטיחת בגדים מוזכר בירושלמי בהדיא: לאיסור:

שער הציון סימן קנא ס"ק כב (18D)

כב) אף דלפי טעם הט"ז, שדבר זה אינו מניח התפלה לעלות למעלה, שייך גם בזה, אבל באמת עיקר סברתו אינה מוכרחת כלל, ומה שהביא סמך לזה מסימן נ"ה, יש לחלק, וכן עמא דבר להקל בזה:

19) שם להורות נתן או"ח סימן ט'

22) שם להורות נתן או"ח סימן ט'

ה) ולכן כמבא בתוספת מה להקנות כתיבת שם על חלל מל...
הבני כתיב ועלמא, ונא יתא מיהוה תהטב להגד חלל גם
לרבו מון ונבטי' אן עליו קרושם דלא ונבטי' בארית פות
יתר (פי גיט) ויבוסה תקלה כתיב (פי קריג פיל),
וכתיב (פי קריג סקייג), וזיהוה מניאר כן בשית יבני
מיה (פיב קריג סוון גיט), ונבני תוקעיס על נדחוס אן
לכס קרוכס כתיבם כלל מכוני מתחמקיס בבס נדחוס שפילוו
תנלי חיו שוטל בבס, ואן זכ חלל בית וחד תמיס לכפחוס
כיל לרבי פלדחוס ויתפלל כן גיב חלל לא שטיב קרוש
בבבבס פלדחוס טייג, וכן בשית חמי יוסי (פיב סימן קריג
חוט ח) ירד למד ודא דלא מבני חללי בחוונ חיוס כפוס
לגס בבבבס וכוטו ביבס שויר לטבל וכדומה, חלל ביבס
מתקרקל חוטו עלל יבס עליו קרושם בבבבס יול דשני טייג,
וכדי ללח דשם חפריז ענדל מלוס חפסיק חלל החפלה, נמן
תוקק עלל יתפללו בחיותו מקוס שיש למטב מחוון בחיבס,
חלל יתמרו שם שילחן או חרין על פפריס, וכן יתמרו חל
חלון בקרס נבוקיס חרין בבית חדייס עלמפלס מקוס חפריג,
כדי ללח דבני כתיבס חתבי עכר חרין כיל ויבס שחל
כין עלל יקוט עוון עלל בבבבס חל בית כפחוס - וכוס
חלל יוד כל כפחוס, וכוסידי כחתי.

הבני כתיב ועלמא, ונא יתא מיהוה תהטב להגד חלל גם
לרבו מון ונבטי' אן עליו קרושם דלא ונבטי' בארית פות
יתר (פי גיט) ויבוסה תקלה כתיב (פי קריג פיל),
וכתיב (פי קריג סקייג), וזיהוה מניאר כן בשית יבני
מיה (פיב קריג סוון גיט), ונבני תוקעיס על נדחוס אן
לכס קרוכס כתיבם כלל מכוני מתחמקיס בבס נדחוס שפילוו
תנלי חיו שוטל בבס, ואן זכ חלל בית וחד תמיס לכפחוס
כיל לרבי פלדחוס ויתפלל כן גיב חלל לא שטיב קרוש
בבבבס פלדחוס טייג, וכן בשית חמי יוסי (פיב סימן קריג
חוט ח) ירד למד ודא דלא מבני חללי בחוונ חיוס כפוס
לגס בבבבס וכוטו ביבס שויר לטבל וכדומה, חלל ביבס
מתקרקל חוטו עלל יבס עליו קרושם בבבבס יול דשני טייג,
וכדי ללח דשם חפריז ענדל מלוס חפסיק חלל החפלה, נמן
תוקק עלל יתפללו בחיותו מקוס שיש למטב מחוון בחיבס,
חלל יתמרו שם שילחן או חרין על פפריס, וכן יתמרו חל
חלון בקרס נבוקיס חרין בבית חדייס עלמפלס מקוס חפריג,
כדי ללח דבני כתיבס חתבי עכר חרין כיל ויבס שחל
כין עלל יקוט עוון עלל בבבבס חל בית כפחוס - וכוס
חלל יוד כל כפחוס, וכוסידי כחתי.

ג) ומצתה וכו' לדון שלפניו שונים דורות למעלה
מבבבבס, ולכאורה לרעה בעיני (פי קריג)
סקיד) וזכיר דכפסה שזכר בית הכנסת כזה גם בית זכיר
למעלה ממנו דשני חפוס עלל חוקש עלל למעלה, אייב גם
גייד כיה מקום לבחור, ומכתיב שבדומה מיירי שמכרו חל
כדירות לחברים וכו', ויל דוללו לאו כל כמיטיכו דלעני
בבבבס לטבור חל דירתם של חברים וכמו שהכריחו לטיל
זכר, חולס בחמת לא כרוהמו כזה, דכבר כתבו שדברי מיה
זיל גריבין, שוין רב להביס, דברי דבריה חולס קרוש מיה
ליאכר לכפחוס שם חפוס דלא גרם חבבות חפריז דלפני
לעשותן למעלה מבבבבס חפוס חיסור חפריז למעלה
מבבבבס, וכמו שהכריחו כזה לעיל [וקטע חלחיו שכתב עמד
כזה זכר ערוך כפולחן פי קריג סימן טורח], ולעני זה לא
מוטיל גם בחיבת חלל שהכריח חיל על חברים וכייל ובשם
שכטיי) חללו חפס דשכר חפריז של טיפוס חפוס חפריז.
חלל דכא כזה בשית חללי חר [ארית פי גיט] ששם דלא

ערוך השולחן אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא (20)

כתב רבינו הב"י בסעיף י"ב יש ליזהר מלהשתמש בעליות שעל גבי בהכ"נ תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם עכ"ל והספק הוא אם נתקדשו גגין ועליות בקדושת בהכ"נ דבכהמ"ק אמרינן בפסחים [פ"ה:]: דבכל העזרה גגין ועליות לא נתקדשו ובהיכל נתקדש ע"ש [ב"י] ולכאורה משמע שם להדיא דמן הדיו כל קדושה של בית לא תתפשט על הגגין ועל העליות ובהיכל מפורש בקרא שקידשו העליות ע"ש וא"כ איזה ספק יש בזה ונראה דלאו מעיקר דינא קא מסתפקי אלא אולי ראוי לעשות זכרון במקדש מעט כמו [בקדושת ההיכל] [וכ"מ מלשון מהר"ק שהביא הב"י ע"ש

אמנם אתפלא להיפר דנהי דקדושה ליכא בגגין מ"מ הא בסי' ק"ו נתבאר דהאיסור שלא יהא כל הגגין גבוה מבהכ"נ הוא מטעם שהם השתמשו על הגגים ולכן פסקו דאצלינו שאין משתמשים על הגגים אין הקפידא אלא עד מקום הראוי לתשמישים כמ"ש שם בסעיף ד' וא"כ הרי אסור להשתמש בכל העיר במקום גבוה מבהכ"נ וא"כ פשיטא שעל גג בהכ"נ עצמו אסור להשתמש וא"כ איזה ספק יש בזה ונהי דלשיטת הרמב"ם שבארנו שם בסעיף ה' אין הטעם משום תשמיש אבל הא לא הביאו דעתו כלל ע"ש וצע"ג [ובדווקא י"ל דדווקא כשישתמשו בכל העיר [בקביעות יש בזיון ולא בבהכ"נ עצמה לפרקים כשישתמשו ומ"מ לא נראה כן ודו"ק

וכתב רבינו הרמ"א וכל זה דווקא בבהכ"נ קבוע שנבנה מתחלה לכך אבל בית שיחדו לאחר שנבנה לבהכ"נ מותר לשכב עליו עכ"ל דכיון שלא נבנה מתחלה לבהכ"נ מהני ביה תנאי אפילו בישובו [מג"א סקי"ז] ומ"מ שומר נפשו ירחק מזה [שם] ויש מי שאומר דכ"ש אם בשעה שבנה בהכ"נ בנה בית דירה למעלה ממנה דשרי דהא לא הוקדש כלל למעלה ורק תשמיש של בזיון גדול כטינוף וכיוצא בו אסור [ט"ז סק"ד] ואני תמה מאד בזה דנ"ל דבכה"ג וודאי אסור מטעם דאסור להשתמש בקביעות במקום שהוא יותר גבוה מבהכ"נ כמ"ש וכמו שנתבאר בסי' ק"ו [ודברי הט"ז תמוהים מאד וכתב שהוא בעצמו נענש על זה ע"ש ולכן פשיטא שאסור ולא דמי לדיו של הרמ"א שמעולם לא נתקדש בקדושת בהכ"נ וא"צ לתנאי שכתבנו והוא רק בית שמתפללים בו אבל כל שיש שם בהכ"נ עליו פשיטא [שאסור לדור למעלה מבהכ"נ ודו"ק

משנה ברורה סימן קנד ס"ק ב (21)

ב) שמתקבצים בהם וכו' - היינו אפילו הוא בית פנוי שאין דר בה אדם ואצ"ל אם מתקבצין להתפלל בבית שדרין (בו ומשתמשים בו צרכיהם [ב] בודאי אין ע"ז שם ביהכ"נ אפילו מתפללין שם תדיר כיון שאין מיוחד לתפלה בלבד

שערי תשובה סימן קנג 23

יז] שיתפללו בו - עבה"ט, ועיין בחות יאיר סימן נ"ט במי שבשעת יריד נתן חדר להתפלל בו האורתים ושוב נמכר הבית לאחר נאחר לאחר נאמר בפירוש שהוא חול ומ"מ גם האחרון עשה כן בימים נזכרים ועתה רוצה לזור בחדר הזה ולתת חדר אחר ע"ש שהאר"ך דודאי שרי ומכ"ש דעכיד מלתא יתירת' לתת אחר במקומו תע"ב אבל אם בפ"י דר חדר זה לעולם לזמנים מגובלים לבה"כ לא מהני גתינת אחר בדיוסא העליונה דשמא ניחא להו טפי בקמייתא והוי כב"ה של רבים שעכ"פ צריך הסכמת אמשי העיר כו' ע"ש

שו"ת דברי חיים חושן משפט חלק ב סימן לב 24

תשובה הנה דבר זה נראה בפשיטות דהבתי מדרשים של צדיקי הדור שמיחדים בביתם אין להם דין בית המדרש להיות עליו קדושת בית הכנסת שהרי אנו רואים שמשתמשים בו דברים שאין רשאים להשתמש בבית המדרש סתם אפילו ע"י תנאי במקומו שעושים סעודות נשואין ושוחקין בשמחת מצוה כנהוג אשר אין רשאים לעשות כן בבית המדרש אחר וגם ישינים בהרבה בתי מדרשים של צדיקים שינת קבע דאסור על פי הדיון ועוד כמה תשמישים כידוע:

אך הטעם דצדיקים בונים רק לשם בית וועד לתלמידי חכמים להקהל יחד ולשמוח באהבה בכל המצטרך לשמחת מצוה וגם להשתמש לצרכי האורחים בכל מה שיצטרכו ורק שיתפללו בו ג"כ לא שיהי' קדושת בית הכנסת עליהם וכן שמעתי בפירוש שצדיק אחד אמר בפירוש בשעת בניית בית המדרש בביתו אמר בכנותו שמתנה בפירוש שבונה בית ועד אבל לא שיהא קדושת בית המדרש עליו ובה בודאי רשאי להשתמש אפילו בעודו קיים ולא נחרב דלא נקרא עליו מעולם שם קדושת בית הכנסת ומסתמא כן נוהגים כל הצדיקים

ונהי שמקדשים הבית בקדושה היינו כמו שמקדשים כל הבנינים לצרכם כל אחד כפי מה דמשער בלבו מקדש לשם מצוה אבל לא לקדושת בית תפלה והוי רק תשמישי מצוה והוי דין תשמישי מצוה דהתפלה הוא טפל ולא חל עליו אפילו קדושה כל דהוא כמו שכתבו הרמב"ן והר"ן ז"ל [מגילה כ"ו ע"א ר"ן ד"ה מאן דשרי] דזה מקרי רק בונה סתם לצורכו ורק שהצדיק עושה כל צרכיו בקדושה אבל לא נקרא על הבית המדרש קדושת בית הכנסת דלא נתיסד כלל לבית הכנסת ונהי דבפי העולם נקרא מקום קדוש דאפילו במקום שמתפללין דרך ארעי ובתיקו צדיקים לא בית המדרש נקרא גם כן מקום קדוש